

УДК 81'42

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2025.50.19-40>**Снитко О.С.**

ORCID: 0009-0006-9498-7986

Web of Science ResearcherID: AAT-8186-2020

Scopus Author ID: 57214792424

ВНУТРІШНІЙ ТА ЗОВНІШНІЙ СТРАТЕГІЧНІ НАРАТИВИ УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ТЕСТУВАННЯ ІДЕЙ

Анотація. Статтю присвячено аналізу сучасних українських стратегічних наративів, спрямованих на внутрішню та зовнішню цільові аудиторії. Ці наративи пройшли або проходять свою апробацію в інформаційному просторі. Метою статті є окреслення матриці, яка може бути покладена в основу розробки стратегічних наративів сучасності, адже саме стратегічні комунікації відіграють ключову роль у просуванні української державної політики як в Україні, так і за її межами та виступають як найважливіший інструмент інформаційно-психологічного захисту соціуму в умовах жорсткої когнітивної війни.

Доведено, що гранднаративом у системі внутрішніх стратегічних комунікацій в Україні є наратив ідентичності. Цей наратив просуває ідею самостійності української нації, яка виборола і захищає свою державність. Статус цього гранднаративу обумовлений як історичним минулим України (відсутністю державності на багатьох етапах розвитку етносу, багаторічним насадженням імперської ідеї "триєдиного народу"), так і надважким сьогоденням, пов'язаним з російсько-українською війною. Гранднаратив ідентичності реалізується у сукупності своїх варіантів, окреслити зміст яких можна на основі матриці національної ідентичності, яка була запропонована проф. Р. Марутян. Учений пропонує покласти в основу цього поняття базові складники: священна війна, сакральний герой (як збірний образ), антигерой, сакральна жертва, "інфернальний" ворог, національна мрія. Пропонується доповнити цей перелік складником "історична пам'ять", адже наративи, які окреслюють ідею історичної пам'яті, дають відповіді на питання "Хто ми і звідки наша мова?", вони відіграють важливу роль у боротьбі з деструктивним страткомом рф про "триєдиний народ".

Необхідність успішно презентувати себе світові ставить питання щодо формування та реалізації зовнішнього українського стратегічного наративу. Основним зовнішнім наративом, на переконання автора статті, має бути наратив "Україна, українці – це СВОЇ, що збагачують країни цивілізованого світу", який реалізується у системі своїх варіантів. Вони відтворюються як елементи певної матриці: це прагматичні наративи про моделі соціальної стійкості українців та ЗСУ як головного актора незламності народу, поруч з яким – найкращі представники цивілізованого світу, наративи, що об'єднують ідею спільних світоглядних та духовних цінностей та наративи

спільної історичної пам'яті, що пов'язані з різними етапами цивілізаційної історії людства.

Ключові слова: стратегічні комунікації, внутрішній та зовнішній стратегічні нарративи, матриця національної ідентичності, бінарна опозиція СВІЙ-ЧУЖИЙ.

Інформація про авторів: Снитко Олена Степанівна – доктор філологічних наук, професор; професор кафедри східнослов'янської філології та інформаційно-прикладних студій; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: elenasnytko@ukr.net

Olena S. Snytko

ORCID: 0009-0006-9498-7986

Web of Science ResearcherID: AAT-8186-2020

Scopus Author ID: 57214792424

INTERNAL AND EXTERNAL STRATEGIC NARRATIVES OF UKRAINE: WAYS TO TEST IDEAS

Abstract. *The article is devoted to the analysis of modern Ukrainian strategic narratives aimed at internal and external target audiences. These narratives have been or are being tested in the information space. The purpose of the article is to outline a matrix that can be used as a basis for the development of strategic narratives of our time, since strategic communication plays a key role in promoting Ukrainian state policy both in Ukraine and abroad and acts as the most important tool for informing and psychologically protecting society in the context of a tough cognitive war.*

It has been proven that the grand narrative in the system of internal strategic communication in Ukraine is the identity narrative. This narrative promotes the idea of the independence of the Ukrainian nation, which has won and is defending its statehood. The status of this grand narrative is conditioned by both the historical past of Ukraine (lack of statehood at many stages of the ethnic group's development, long-term imposition of the imperial idea of the 'triune people') and by its extremely difficult present associated with the Russian-Ukrainian war. The grand narrative of identity is embodied in the totality of its variants, the content of which can be outlined on the basis of the matrix of national identity advanced by Professor R. Marutyan. The scientist proposes to put the following main components in the basis of this concept: sacred war, sacred hero (as a collective image), anti-heroes, sacred sacrifice, 'infernal' enemy, national dream. It is proposed to add the component 'historical memory' to this list, because the narratives that outline the idea of historical memory provide answers to the questions 'Who are we?' and 'Where does our language

.....

come from?', and play an important role in combating the destructive Russian narrative of the 'triune people'.

The need for successful presentation to the world raises the question of the formation and implementation of Ukraine's external strategic narrative. The main external narrative, according to the author of the article, should be the narrative 'Ukraine and Ukrainians are OURS, enriching the countries of the civilised world', which is implemented in a system of its own variants. They are reproduced as elements of a certain matrix: pragmatic narratives about models of social resilience of Ukrainians and the Armed Forces of Ukraine as the main actor of the nation's indestructibility, alongside which are the best representatives of the civilised world, narratives that objectify the idea of common worldview and spiritual values, and narratives of common historical memory associated with different stages of the civilised history of mankind.

Keywords: *strategic communication, internal and external strategic narratives. matrix of national identity, binary opposition of OURS and THEIRS.*

Information about the authors: *Snytko Olena Stepanivna – Doctor of Philology, Professor; Professor of the Department of East Slavic Philology and Information and Applied Studies; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Email: *elenasnytko@ukr.net*

Ключовим інструментом інформаційного захисту суспільства і просування його інтересів в умовах жорсткої конвенційної та когнітивної війни є стратегічні комунікації, які реалізуються суспільством у формах інформаційно-психологічних операцій, публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю тощо. Усвідомлення цього факту дає можливість визначати стратегічні комунікації як "скоординоване використання всіх можливостей інформаційного простору для реалізації державної інформаційної політики, спрямованої на отримання перемоги над ворогом та надійних безпекових гарантій" [5, с. 11-12].

Усвідомлення цього факту висуває комплекс завдань, успішне виконання яких забезпечує максимальний вплив на суспільство, координацію зусиль громадян, єдність суспільства та його дієвість і здатність вирішувати надскладні питання збереження державності України, національної ідентичності як такої. Саме тому український стратком залишається у фокусі пильної уваги фахівців, експертів і громадянського суспільства

в цілому: проведення міжнародних форумів зі стратегічних комунікацій *Kyiv Stratcom Forum*, численні виступи та публікації медійників, експертів (Л. Цибульська, Д. Золотухін, Г. Петренко, Я. Ключковська, М. Саваневський, О. Мороз та ін.), залучення відомих громадських організацій та волонтерських груп ("Детектор медіа", Інститут масової інформації, "Інтреньюз-Україна", САТ-UA та ін.), проведення науково-практичних конференцій, круглих столів в різних інституціях України (напр., НА СБУ, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та ін.).

Висновок, який зроблений фахівцями в результаті принципового та глибокого обговорення проблеми, свідчить про необхідність перезавантаження системи державних комунікацій, про розробку дієвого українського стратегічного нарративу з метою впливу на громадянське суспільство України та на закордонні аудиторії (див. докладно [18]). Тобто мова іде про формування дієвих внутрішнього та зовнішнього стратегічних нарративів, які кристалізуються із залученням експертів та громадянського суспільства в цілому.

Вважаємо доцільним згадати думку медійників про те, що українські нарративи мають з'являтися не як інструмент діяльності державних органів, а як результат роботи експертного середовища шляхом тестування багатьох різноманітних ідей.

Розглянемо послідовно сучасні чинники формування українського стратегічного нарративу в інформаційному просторі України та світу.

Важливим питанням щодо розгортання стратегічних комунікацій в Україні було і є усвідомлення змісту та характеру **гранднарративу**, який має бути основою ідеологічної матриці держави. На наш погляд, ним в системі стратегічних комунікацій в Україні є **нарратив ідентичності**. Цей нарратив має висвітлювати фундаментальні ознаки та цінності української нації, яка виборола й захищає свою державність у колі демократичних країн світу. Статус цього гранднарративу обумовлений як історичним минулим України (відсутністю державності на багатьох етапах розвитку етносу, багаторічним насадженням імперської ідеї "триєдиного

.....

народу"), так і надважким сьогоденням, пов'язаним з російсько-українською війною, яка триває понад десятиліття, а також – омріяним майбутнім українського соціуму – входженням до європейської спільноти. За своїм змістом він "перекриває" практично усі ключові антиукраїнські наративи, які розповсюджуються роспропагандою, так і проросійськими медіа в Україні, забезпечуючи когнітивну опірність суспільства в умовах інформаційно-психологічного протистояння (див. детальніше [20, с. 305]).

Сучасну російсько-українську війну дослідники вважають війною нового типу – війною за ідентичність (складником якої є, безумовно, державність) [22], адже кінцевою метою країни-агресора є саме знищення ідентичності українців.

Гранднاراتив ідентичності має бути не тільки задекларованим, але й концептуально осмисленим та структурованим. Адже, як свідчать численні дослідження, усвідомлення ідентичності в українському суспільстві не є однозначним. Це питання всебічно обговорюється у сучасних наукових дослідженнях з проблем стратегічних комунікацій (Р. Марутян, А. Захарченко, О. Снитко, С. Гречка та ін.) та є важливою темою у дискусіях медіаекспертів (див., напр., публікації волонтерської групи *CAT.UA* та ін.).

На думку відомих фахівців Національного інституту стратегічних досліджень Б. Парахонського та Г. Яворської, "в українському суспільстві внаслідок історичних і культурних обставин сформовано різні дискурсивні моделі безпеки, пов'язані з ідентичністю держави та її суверенітетом. Розуміння **ідентичності** коливається від затвердження відносної чи абсолютної окремішності від інших до майже повного отождолення себе з іншим народом. Зокрема, формула "триєдиного народу", яку подобають прихильники російського імперіалізму, була досить поширеною в українських суспільних уявленнях, оскільки століттями підтримувалась імперською владою. Однак на її основі неможливим є створення власної Української держави та встановлення міжнародної суб'єктності та ідентичності" [15].

Ось чому розуміння факту окремішності української нації та її європейського майбутнього стає стрижнем подальшого розвитку України.

На думку фахівців, після проголошення української незалежності у 1991 році держава не побудувала захисну систему української ідентичності: за умови перебування держави тривалий час під впливом російських наративів, які постійно трансливалися в інформаційному просторі через ворожі телевізійні канали, кінопродукцію, художнє мистецтво, художню літературу, театр тощо, Україна багатьма росіянами сприймалася як беззаперечна територія "руського міра" та російської ідентичності. Висновок полягає у твердженні про необхідність розробки та втілення українського стратегічного наративу, який захищає народ від ворожого впливу, бо "ідентифікує та відсікає ворожі ідеї так само, як організм відсікає чужерідне тіло" [1].

Передусім дамо визначенню поняттю національної ідентичності. Національна та/або культурна ідентичність – стабільне сприйняття людиною себе як представника колективу людей, які мають спільне історичне коріння (або спільну історичну пам'ять), спільні цінності, культурні традиції, спільні принципи сприйняття та оцінки подій, спільні інструменти комунікації (передусім мову), це спільнота, яка усвідомлює себе як єдність, відмінну від усіх інших подібних утворень, і створює себе за заданим зразком.

Гранднاراتив ідентичності необхідно концептуалізувати та структурувати у відповідності до розуміння цього поняття, спираючись на *матрицю національної ідентичності*. Одним з найвідоміших підходів до розуміння матриці національної ідентичності є теорія відомої української політологині Р. Марутян, яка пропонує покласти в основу цього поняття такі складники: (1). Священна війна; (2). Сакральний герой (як збірний образ); (3). Антигерої; (4). Сакральна жертва; (5). "Інфернальний" ворог; (6). Національна мрія [11].

Ця матриця чітко концептуалізує можливі контентні виміри українського стратегічного наративу (гранднاراتиву) – наративу

.....

ідентичності, який реалізується у системі своїх варіантів, пов'язаних з актуалізацією чітко визначених складників. Наприклад, стратегічний наратив "сакральний герой" постійно відтворюється відповідно до подій, що відбуваються у контексті російсько-української війни: згадаємо оповіді про славетних Кіборгів – захисників донецького аеропорту, оповіді про привида Києва (початок повномасштабного вторгнення ворога на територію України), відомий мультимодальний текст "Прийшов час повертати своє"¹, присвячений початку контрнаступу ЗСУ у травні 2023 р. тощо.

Кожний складник матриці національної ідентичності виступає своєрідним мотиватором варіантів СН, що виникають у відповідності до подій в Україні. Якщо розглядати матрицю Р. Марутян як точку відліку для проєктування українського стратегічного наративу, то крім запропонованих автором складників необхідно, на наш погляд, додати ще один – "Історична пам'ять". До цього спонукає продуктивність концепції Р. Марутян: не зважаючи на те, що авторка, говорячи про національну ідентичність, має на увазі передусім політичну націю (тобто ключовою ідеєю є ідея державності), з огляду на українську специфіку у розумінні концепту ідентичності (про що докладно зазначає у своїх наукових публікаціях А.Захарченко та його волонтерська медійна група Communication Analysis Team – Ukraine – CAT.UA²) необхідність врахування складника історичної пам'яті є очевидною [7].

Історична пам'ять – це відповідь на питання "Хто ми і звідки наша мова?". Дозволимо собі висловити думку, що послідовне впровадження проактивних та результативних СК в українському інформаційному просторі було розпочато саме з цього наративу, наративу про українців як самостійний європейський етнос (2015 р.) (див. докладно про це [19]). Він відіграв та відіграє роль цементуючого фактора українського суспільства і не втрачає своєї актуальності у боротьбі з деструктивним страткомом рф про "триєдиний народ".

¹ https://www.youtube.com/watch?v=a_libtREFRM

² <https://cat-ua.org/>

Таким чином, говорячи про систему так званих внутрішніх українських СН, можна пов'язувати їх зміст з матрицею національної ідентичності. Гранднарратив ідентичності реалізується в системі своїх варіантів, які формуються у відповідності до багатьох чинників (подій, що відбуваються, цільових аудиторій тощо). Ключову позицію в системі проукраїнських нарративів займає нарратив священної війни, перемогу у якій неможливо здобути без вирішальної битви, який "перекриває" значну кількість руйнівних нарративів, спрямованих проти українського суспільства та ЗСУ [8].

Обговорення матриці національної ідентичності в медійному просторі України дозволяє зрозуміти важливість такого її компонента, як національна мрія. Бо ідеї, які пов'язані з майбутнім України, – це ї є національна мрія. Дозволимо собі висловити думку, що саме цей компонент матриці ще не знайшов повноцінного висвітлення в системі українських стратегічних нарративів. Коментуючи методологію Р. Матурян у визначенні поняття національної ідентичності у її проєкції на розбудову СК в Україні, М. Откович, журналіст та офіцер ЗСУ, зазначає: "Мрія повинна бути більшою, захоплювати, надихати, розвивати й мотивувати. Хтось зараз в Україні продукує такі сенси та змісти? Чи ми борсаємось у поточці та гарячково реагуємо на зовнішні подразники? Тиражуємо вал новин, які вже нікому не цікаві і здебільшого токсичні. Підкажіть, будь ласка, українських письменників-фантастів, які би вже зараз змалювали Україну майбутнього після нашої перемоги у війні з Росією? Можливо є, я би почитав. Підкажіть, будь ласка, чи є фільми чи хоча би сценарії, затверджені та профінансовані державою, які б розвивали думку про успішних та прогресивних українців? Які освоюють нові технології, стають Нобелівськими лауреатами, перемагають на чемпіонатах світу з футболу й летять на Марс. Я дякую Р. Марутян, докторці з державного управління за те, що вона ставить правильні запитання і дає методологію пошуку рішень" [14].

Національна мрія у надважких умовах війни – це передусім намагання вижити та перемогти ворога. Саме цим можна пояснити

розмитість та невизначеність цього вектора стратегічних комунікацій, хоч намагання знайти об'єктивовані в медійному просторі уявлення про національну мрію не є безуспішними:

Олексій Толкачов для УП (2010 рік)

Ось вона – наша Омріяна Україна. Це не молода, а древня країна з тисячолітньою історією та спадщиною. Вона – геополітичний лідер на просторі від Центральної Європи до Уралу. Київ поважають, до Києва прислухаються, адже майбутнє Європи твориться на Дніпрових кручах. Знайшовши в собі сили, Київ більше не розривається між Сходом та Заходом, натомість, реалізує власну стратегію з Півдня на Північ, міцно спираючись на Чорноморський басейн. Україна майбутнього здійснила стрімку модернізацію та перебудову всіх сфер соціального життя в напрямку до гармонізації та забезпечення щастя людини. На рівні з соціальною справедливістю, кожній людині забезпечується можливість самореалізації в улюбленій сфері... На зміну добі споживацтва прийшла доба творчості. Звільнений креативний потенціал суспільства призвів до найпотужнішого вибуху інновацій та відкриттів в історії людства. Країна стала одним з космічних лідерів планети та реалізує масштабні космічні проекти. Технологічна революція спрямована не на те, щоб наздогнати та перегнати інші країни світу, а на те, щоб конструювати світ майбутнього, світ пост-інформаційної доби. Розбудовуються старі міста, будуються нові – центри міжнародного життя. Держава доклалася до небаченого розвитку інфраструктури – швидкісного транспорту, засобів комунікації. Інноваційна організація життя поселень робить їх безпечними і комфортними. <...>

(Українська правда,

<https://www.pravda.com.ua/articles/2010/12/23/5680159/>)

І якщо у період важкої війни важко досягнути майбутнє своєї країни та втілити це бачення (національну мрію) у медійному тексті, то втілити ці ідеї у тексті художнього твору, фільму чи комп'ютерної гри – завдання цілком осяжне.

Усвідомлюючи загрози сучасного етапу російсько-української війни, фахівці у галузі інформаційної політики справедливо ставлять питання не лише про внутрішній вектор стратегічних комунікацій із суспільством, але про

інтенсифікацію зовнішнього вектору презентації України, адже дезінформаційні потоки з дискредитації України у світовому інформаційному просторі – домінанта у діяльності так званих інформаційних військ країни-агресора. Цей факт визнаний не тільки медійниками, але й державними інституціями ЄС та США. Отже, розробка *зовнішнього* українського стратегічного наративу була і залишається передумовою виживання та перемоги у цій війні. Д. Золотухін, окреслюючи нагальні завдання в інформаційній політиці держави, чітко розставляє акценти: ідентичність і культура мають бути зброєю нашої перемоги: треба успішно презентувати себе світові, адже наші партнери бачать у нас "своїх", сформувані це переконання можна виключно зобразивши, ким ми є і ким хочемо бути (див. докладно [9]). Тлумачення "треба створити та презентувати свою сторі" офіційною мовою означає створити беззаперечний український стратегічний наратив, який би забезпечив просування позитивного іміджу України у світі.

Розробка так званого зовнішнього стратегічного наративу є надважливим завданням для України. Від успішності стратегічних комунікацій у європейському та світовому інформаційному просторі, без перебільшень, залежить просування країни до здійснення національної мрії – побачити Україну у колі держав демократичного світу.

Розмірковуючи про зміст українського гранднاراتиву, Я. Верменич [3] посилається на продуктивну думку С. Плохія, який сприймає історію України (відповідно – українського етносу) як цивілізаційний й культурний кордон, що збагачує історію Європи" [16, с. 5]. Ця думка відомого історика, на наш погляд, є продуктивною щодо визначення так званого українського зовнішнього стратегічного наративу: "Україна, українці – це СВОЇ, що збагачують країни цивілізованого світу". На користь цього висновку наведемо думку ще деяких дослідників. Так, Г. Сютя на основі лінгвокогнітивного аналізу значного за обсягом мовного матеріалу періоду російсько-української війни, який своєрідно віддзеркалює особливості світосприйняття українців, переконливо доводить, що у контексті російської агресії оцінки СВОГО і

ЧУЖОГО не тільки різко поляризовано (мовоопис СВОГО відбувається у контексті героїзації, а опис ЧУЖОГО – у контексті дегуманізації), але й посилено, бо проміжну ланку між ними – ІНШИЙ – нівельовано, стерто [21]. Тобто до зони СВОЇ потрапляє Україна та демократичний світ, що її підтримує, а до зони ЧУЖІ – країна-агресор та той, хто їй допомагає. Не виключено, що посилення воєнного протистояння у світі, активізація так званої "вісі зла" спричиняють аналогічні зміни у свідомості людства щодо сприйняття і політичного тлумачення зазначеної бінарної опозиції.

Виходячи з того, що український стратком – це передусім ефективна інформаційна політика, яка базується на широкому залученні лідерів громадської думки, співпраці з різними інститутами громадянського суспільства, розглянемо думки відомих в Україні експертів щодо організації комунікації з іноземною аудиторією.

Відомий український письменник А. Любка, нещодавно повернувшись з довготривалого туру містами Канади та США, сформулював п'ять тез щодо векторів спілкування з іноземною аудиторією:

(1). Нам треба вибудовувати новий словник для розмови зі світом. Світ не сприймає чорно-білих термінів типу *агресор, жертва, злочин, територіальна цілісність, справедливість* тощо, гіпотез, гасел, якими сповнений український медійний простір.

(2). Від нас чекають проактивної конструктивності, ідей та пропозицій. "Світ дуже втомився від жахливих картинок з України". Захід в курсі про щоденні втрати, бомбардування України. "Було б добре сформулювати концепцію перемоги й закінчення війни не тільки від влади, але й від громадянського суспільства, інтелектуальної еліти та українського бізнесу".

(3). Було б добре зламати так звану "негативну лінзу" (висвітлення негативних подій, руйнації промислових та культурних об'єктів, викриття корупційних схем тощо) "сторітелінгом про нашу стійкість, про силу громадянського суспільства, феномен українського волонтерського руху, про інновації в державних сервісах, про успішні навіть за цих умов

бізнеси, про українську Нову пошту, Дію, університети та театри, які працюють у надскладних умовах війни.

(4). Світ співчуває нам, але кожна країна має вирішувати свої проблеми також. І це треба розуміти.

(5). Україна має шукати нові формати спілкування, конкурувати за глобальну увагу та підтримку. Треба навчатися говорити не тільки з елітами, як це було раніше, але й передусім із громадянським суспільством. "Від імені України має говорити не тільки Зеленський, але й успішні представники громадянського суспільства, військові, професори, митці, креативні бізнесмени, релігійні лідери" [10].

Отже, виходячи з міркувань А. Любки, можна зробити беззаперечний висновок про необхідність вибудови нових векторів зовнішніх СК держави, які б здійснювалися шляхом залучення громадянського суспільства до формування інформаційних повідомлень. І одним із ключових серед них є вектор продукування нових прагматичних наративів, які висвітлюють моделі *соціальної стійкості українського народу*: треба розповідати світові про навчання школярів у підземці прифронтового Харкова, про потужний волонтерський рух, про безперерйну роботу українських підприємств, університетів, театрів, про українську Нову пошту тощо.

Про формування запиту на нові прагматичні наративи і моделі соціальної *стійкості* як ознаку сучасного інформаційного простору в умовах психологічної деформації суспільства, спричиненої – COVID stress syndrome, CSS; а з 2022 р. – повномасштабною воєнною інтервенцією РФ, зазначає відомий психолог О. Покальчук [17].

Під *прагматичним наративом* розуміємо сюжет, історію, яка пов'язана із вирішенням важливої насущої проблеми життя, *модель соціальної стійкості* – це приклад взаємодії людей з метою подолання наслідків кризового стану чи ситуації. Необхідність продукування зовнішніх прагматичних наративів пов'язана з демонстрацією керованості життя українського суспільства та окресленням позитивної перспективи *у подоланні кризових ситуацій*. Безумовно, найголовнішим актором у

наративах соціальної стійкості мають бути ЗСУ – одна з найпотужніших армій у світі.

Іншим важливим вектором зовнішніх прагматичних наративів є наратив **продуктивності та корисності розвитку співпраці з Україною**. Ці ідеї вже оприлюднюються в інформаційному просторі. Питання полягає у тому, чи вибудовуються зовнішні стратегічні комунікації у просуванні цих ідей. Нагадаємо деякі з них.

Теза перша: Україна може задовольнити потреби у продуктах харчування величезної кількості населення Землі. Країни, що розвиваються критично залежні від українського зерна.

Продовольча криза є одним із найяскравіших прикладів російської загрози. Світ дізнався, що країни, які розвиваються, критично залежні від українського зерна. Його наразі важко транспортувати через масштаб бойових дій, розпочатих Росією. Світ дізнався, що Росія краде українське зерно з окупованих нею територій. Окрім того, РФ намагається торгувати ним як своїм. Світ дізнався, що Росія спеціально та цілеспрямовано спалювала та обстрілювала українські сільськогосподарські угіддя. Штучно створений голод є шантажем для великої частини населення землі (Фрагмент промови аналітика Центру Ініціатив ПЖ Марії Кучеренко на слуханнях Гельсінської комісії Конгресу США, 19 листопада 2024 р., <https://savelife.in.ua/materials/news/viyna-rosii-proty-ukrainy-ne-mozhe-vvazh/>]

Теза друга: Україна готова поділитися із західними партнерами унікальними природними ресурсами.

"Україна – найбагатша країна в Європі на рідкоземельні мінерали. Їхня вартість становить від двох до семи трильйонів доларів. Це дуже важливо, що українці готові укласти угоду з нами, а не з росіянами. Тому в наших інтересах переконатися, щоб Росія не захопила це місце, яке є житницею світу, що розвивається. 50% усієї їжі, що йде в Африку, надходить з України. Ми можемо заробляти гроші і мати економічні відносини з Україною, які будуть дуже вигідні для нас із настанням миру", – зауважив сенатор 23 листопада в ефірі каналу Fox News (портал "Кореспондент.net", <https://ua.korrespondent.net/articles/4735667-dopomoha-v-obmin-na-nadra-v-chomu-zatsikavleni-ssha>)

Тему користі від співпраці з Україною можна продовжувати, і її продуктивність абсолютно зрозуміла: вона є надважливою для розбудови так званих **прагматичних зовнішніх наративів**. Можливо, у подальшому своє місце посідатиме наратив *"ЗСУ як фактор системи безпеки Європи"*³. Принаймні в інформаційному просторі України він проходить свою апробацію: ідея СВОЇХ для демократичного світу, безумовно, передбачає **аналіз спільних цінностей** – духовних, моральних, світоглядних тощо: це розповіді про героїзм, силу духу українських воїнів та моделі соціальної стійкості звичайних українців, поруч з якими – західні партнери⁴.

В українському інформаційному просторі ідея спільних духовних цінностей українців та громадян демократичного світу працює достатньо успішно, бо є важливим сегментом стратегічних комунікацій. Проте як ці наративи подаються у медіа зарубіжних країн – питання, яке потребує спеціального державного обговорення. Принаймні у пропозиціях експертів з інформаційної безпеки до внутрішнього Плану перемоги, які були ухвалені на закритій зустрічі радника Президента України з представниками організацій, що займаються протидією дезінформації та інформаційною безпекою, яку ініціювала ГО "Детектор медіа", серед інших був зазначений висновок про значні упущення щодо комунікацій від держави Україна на закордонні аудиторії та потребує суттєвого розширення пулу комунікаторів ключовими іноземними мовами [18].

Екстраполюючи ідею СВОЇХ як ключовий меседж українського зовнішнього наративу, продовжимо тему **спільних світоглядних та духовних цінностей** – моральних орієнтирів людської спільноти. Адже у ціннісних пріоритетах кодуються ідеали та стереотипи поведінки людини, які визнаються

³ <https://savelife.in.ua/materials/analytics/ukraine-v-nato-zaporuka-viyskovoi-bezpe/>; https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750; <http://www.golos.com.ua/article/374196>

⁴ <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4736814-sholts-vidvidav-poranykh-ukrainskykh-biitsiv> ; <https://www.dsnews.ua/ukr/politics/prem-yer-niderlandiv-prijhav-do-harkova-zavitav-razom-iz-zelenskim-do-pidzemnoji-shkoli-foto-video-01032024-497042>

зразковими та віддзеркалюють найкращі риси цивілізованого людства. Одним із таких наративів, на наш погляд, має бути ідея спільного захисту демократичних цінностей суспільства, адже у цьому контексті український опір агресії авторитарного режиму є частиною глобальної боротьби за свободу і справедливість, а перемога України стане перемогою для всіх демократій світу.

Духовні цінності належать до категорії найвищих ідеалів людства. Тому пошук точок дотику у сфері цих ідеалів – дієвий спосіб встановлення взаєморозуміння між Україною та світом. Так, наприклад, новий документальний фільм українського режисера А. Птушкіна "Ми, наші улюбленці і війна" – спроба показати події в Україні під неочікуваним кутом – через стосунки людей і тварин, це оповідь про людей, які рятують тварин, ризикуючи своїм життям. Основний меседж фільму – "рятувати тварин, щоб залишатися людиною". Думається, що оповідь про порятунок тварин в надскладних умовах війни як ніщо інше переконливо доводить до іноземної аудиторії ідею СВОЇХ, тих, хто сповідує такі ж цінності: "Ми з тобою однієї крові – ти і я" (Р. Кіплінг). У пресрелізі фільму зазначається: "У стрічці задіяно багато іноземців, для яких героїзм українців під час порятунку тварин став справжнім відкриттям"⁵.

Думається, що цей висновок заслуговує на увагу тих, хто має опікуватися просуванням зовнішнього стратегічного українського наративу.

10 грудня 2024 року в Брюсселі в Європейському парламенті відбувся спеціальний показ українського художнього фільму "Буча" (продюсер і сценарист О.Щур. Фільм побудовано на реальній історії про громадянина Казахстану литовського походження, який проживає в Україні, як волонтер він врятував та вивіз з російської окупації 206 українців. Показ цього фільму, за свідченням віце-президентки Європейського Парламенту, був надважливою подією для тих, хто його побачив. "Про це має знати весь світ", - наголосила П. Пічерно⁶.

⁵ <https://sweet.tv/movie/30182-mi-nashi-ulyublenci-ta-viyna>

⁶ <https://detector.media/infospace/article/235858/2024-12-11-v-ievroparlamenti-vidbuvsya-spetsialnyy-pokaz-filmu-bucha/>

На наш погляд, продуктивною для розгортання зовнішніх стратегічних комунікацій є ідея спільної історичної пам'яті. Про розуміння цього свідчить факт проведення 8 травня 2024 р. Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки спільно з Центром досліджень визвольного руху, Українським інститутом національної пам'яті, Коаліцією Реанімаційний Пакет Реформ та Національним музеєм історії України у Другій світовій війні круглого столу на тему "Ніколи знову? Виклики європейської політики пам'яті про Другу світову в контексті російсько-української війни", на якому докладно обговорювалося питання переходу українського суспільства від радянської до європейської моделі пам'яті. Цей перехід відбувся у юридичній площині ц 2023, саме тоді українці чітко дистанціювалися від російської та радянської моделі пам'яті [3].

Ідея розробки та просування відповідного стратегічного наративу сприймається як доконаний факт, і мова може йти не тільки про Другу світову війну, але й про значно глибші спільні історичні факти, наприклад, про історію відносин Київської Русі з Європою та їх відтворення в західноєвропейських джерелах. Безумовно, найбільше значення мали для Київської Русі її економічні й культурні зв'язки з Візантією, найрозвинутішою країною тогочасної Європи. Разом з тим Русь мала тоді економічні стосунки і зі своїм північним сусідом, Скандинавією, і з Західною Європою, особливо Німеччиною, а з XII ст. – і з Італією.

Принаймні тема киеворуських князівських шлюбних союзів XI-XII ст. – це не тільки "цікавий і важливий показник тодішньої політичної і – до певної міри – культурної орієнтації Київської Русі" [13; 12], але й тема численних відео у соцмережах сьогодні.

Про необхідність розгортання наративів *спільної історичної пам'яті* зазначала М. Стародубська, відомий в Україні фахівець із кроскультурної комунікації, яка взяла участь в обговоренні концепції "інформаційного Рамштайну", яку запропонував Пітер Померанцев на початку повномасштабної війни. Основна увага у цій концепції приділяється тому, як союзники можуть співпрацювати для вирішення складних

.....

комунікаційних проблем, зокрема, охоплення аудиторій на Глобальному Півдні і в недемократичних країнах тощо [6].

М. Стародубська, яка по суті розвиває у своїх коментарях ідею спільної історичної пам'яті, пропонує звернути увагу на актуалізацію інформації "про Україну та її місце у глобальних процесах світової історії – від Другої світової війни до внеску українських діячів у розвиток світової культури та науки, звідки нас десятиліттями витісняла країна-агресорка". Адже через системне присвоєння росією "досягнень і подвигів українців про існування та масштаб участі України у світовому контексті в багатьох інтелектуальних колах Європи дізналися лише у 2022 році". Наступним вектором т. зв. історичних наративів, на думку дослідниці, має бути вектор постколоніальної історії України та нашого погляду на сучасний підхід до безпеки [6].

Таким чином, узагальнюючи огляд думок та апробацій, можна запропонувати своєрідну матрицю зовнішнього стратегічного наративу України *"Україна, українці – це СВОЇ, що збагачують країни цивілізованого світу"*:

(1). Прагматичні наративи, що об'єктивують ідею своїх для цивілізованого світу:

- наратив соціальної стійкості українців та ЗСУ як головного актора незламності народу, поруч з яким – найкращі представники цивілізованого світу;
- наратив продуктивності та корисності співпраці з Україною та українцями у різних економічних та наукових сферах;
- наратив "ЗСУ як фактор системи безпеки Європи".

(2). Наративи, що об'єктивують ідею спільних світоглядних та духовних цінностей.

(3). Наративи спільної історичної пам'яті, що пов'язані з різними етапами цивілізаційної історії людства.

Розробка та впровадження цих наративів має стати спільним надбанням українського страткому, до якого залучені не тільки "обрані" державні діячі, а широке коло фахівців-комунікаційників, різних представників експертного середовища, які тестують різноманітні ідеї. На сьогодні брак комунікації як усередині держави, так і на закордонні аудиторії

залишається суттєвою проблемою (див. докладно [4]), розв'язанням якої необхідно займатися, забезпечуючи майбутнє України як держави демократичного світу. Саме тому запропоновану розвідку можна сприймати як спробу апробації певних ідей та міркувань, які спираються на аналіз медійного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков С. Як Україна переможе у війні наративів. URL : <https://interfax.com.ua/news/blog/870738.html> (дата звернення : 12.01.2025).
2. Верменич Я.В. Локально-регіональні рівні вітчизняного наративу. *Український історичний журнал*. 2013. №5. С. 4-23.
3. Виклики європейської політики пам'яті про Другу Світову в контексті російсько-української війни. URL : <https://dif.org.ua/article/vikliki-evropeyskoi-politiki-pamyati-pro-drugu-svitovu-v-konteksti-rosiysko-ukrainskoi-viyni-ekspertne-obgovorennia> (дата звернення: 12.01.2025).
4. Державна комунікація вимагає перезавантаження. Експерти запропонували ключові зміни. URL : <https://detector.media/infospace/article/234466/2024-11-08-derzhavna-komunikatsiya-vymagaie-perezavantazhennia-eksperty-zaproponuvaly-klyuchovi-zminy/> (дата звернення: 12.01.2025).
5. Дзюба Т. Модель системи стратегічних комунікацій держави в умовах війни. Рекомендації та кращі кейси реалізації стратегічних комунікацій в умовах війни. Практичний довідник. Київ : НА СБУ, 2023.
6. "Інформаційний Рамштайн" – початок єдиного інформаційного фронту країн-союзників URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/30/7369845/> (дата звернення : 12.01.2025).
7. Захарченко А. П. Конверговані впливи в системі медіакомунікацій: теорія, вимірювання та прогнозування : дис. ... д-ра наук із соціальних комунікацій. Київ, 2023. 447 с.
8. Золотухін Д. Український стратегічний наратив: "матчастина". URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2620105-ukrainskij-strategicnij-narativ-matcastina.html> (дата звернення : 12.01.2025).
9. Золотухін Д. Міністерство страткому. URL : <https://detector.media/infospace/article/231858/2024-09-07-ministerstvo-stratkomu/> (дата звернення : 12.01.2025).
10. Любка А. Холодний душ: п'ять тез із Америки. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajina-ssha-andriy-lyubka-rozpoviv-yak-bachat-viynu-v-ukrajini-amerikanci-50462485.html> (дата звернення : 12.01.2025).
11. Марутян Р.Р. Матриця національної ідентичності: Історичний міфодизайн. URL : https://www.youtube.com/watch?v=htUS_52gJQw (дата звернення : 12.01.2025).
12. Махінько А.І. Династійні зв'язки Київської Русі до XIII ст. : історико-генеалогічний огляд. URL : <https://ela.kpi.ua/server/api/core/>

bitstreams/flf29649-2526-42bb-a75b-006340860c0a/content (дата звернення : 12.01.2025).

13. Наливайко Д. Очима Заходу : Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. Київ : Основи, 1998.

14. Откович М. Про складові "матриці національної ідентичності". URL : <https://detector.media/infospace/article/220007/2023-11-30-pro-skladovi-matrytsi-natsionalnoi-identychnosti/> (дата звернення : 12.01.2025).

15. Парахонський Б., Яворська Г. Породження війни з безсилля миру : смислова логіка війни. URL : <https://niss.gov.ua/news/statti/porodzhennya-viyny-z-bezsylyya-myru-smyslova-lohika-viyny> (дата звернення : 12.01.2025).

16. Плохій С. Якої історії потребує сучасна Україна? *Український історичний журнал*. 2013. №3. С. 4-12.

17. Покальчук О. Психологічний проблемний простір, який доцільно враховувати для здійснення стратегічних комунікацій. *Рекомендації та кращі кейси реалізації стратегічних комунікацій в умовах війни. Практичний довідник*. Київ : НА СБУ, 2023. С. 40-43.

18. Пропозиції експертів з інформаційної безпеки до внутрішнього Плану перемоги (документ). URL : <https://detector.media/infospace/article/234487/2024-11-08-propozytsii-ekspertiv-z-informatsiynoi-bezpeky-do-vnutrishnogo-planu-peremogy-dokument/> (дата звернення : 12.01.2025).

19. Снитко О.С. Стратегічні наративи у системі механізмів протидії інформаційним впливам. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. 2020. Вип. 40. С. 99-118. <https://doi.org/10.17721/APULTR.2020.40.99-118>

20. Снитко О.С. "Битва наративів" у медіапросторі України воєнної доби. *Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтерів до науковців : монографія* / за ред. Л. Компанцевої. Київ : НА СБУ, 7БЦ, 2024. С. 301-331.

21. Сюта Г. М. Лінгвософія опозиції "свій – чужий" у текстах періоду російсько-української війни. *Українська мова*. 2023. № 2. С. 3-34.

22. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskyi O. Russia's War in Ukraine as a "War for Identity" and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethics in Progress*. 2024. Vol. 15(1). P. 73-94.

REFERENCES

1. Bykov, S. (2024). *How Ukraine will win the war of narratives* [Yak Ukraina peremozhe u viini naratyviv]. URL : <https://interfax.com.ua/news/blog/870738.html> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

2. Vermenych Ya. (2013). *Local-regional levels of the national narrative* [Lokalno-rehionalni rivni vitchyznianoho naratyvu]. *Ukrainian Historical Journal*, 5, 4-23 [in Ukrainian].

3. *Challenges of the European policy of remembrance of the Second World War in the context of the Russian-Ukrainian war* (2024) [Vyklyky

yevropeiskoi polityky pamiaty pro Druhu Svitovu v konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny]. URL : <https://dif.org.ua/article/vikliki-evropeyskoi-politiki-pamyati-pro-drugu-svitovu-v-konteksti-rosiysko-ukrainskoi-viyni-ekspertne-obgovorennia> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

4. *State communication requires a reboot. Experts have proposed key changes* (2024) [Derzhavna komunikatsiia vymahaie perezavantazhennia. Eksperty zaproponuvaly kliuchovi zminy]. URL : <https://detector.media/infospace/article/234466/2024-11-08-derzhavna-komunikatsiya-vymagaie-perezavantazhennia-eksperty-zaproponuvaly-klyuchovi-zminy/> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

5. Dziuba, T. (2023). *Model of the state strategic communications system in wartime. Recommendations and best cases of implementation of strategic communications in wartime. Practical guide* [Model systemy stratehichnykh komunikatsii derzhavy v umovakh viiny. Rekomendatsii ta krashchi keisy realizatsii stratehichnykh komunikatsii v umovakh viiny. Praktychnyi dovidnyk]. Kyiv : NA SBU [in Ukrainian].

6. *"Information Ramstein" - the beginning of a united information front of allied countries* (2024) ["Informatsiyni Ramshtain" – pochatok yedynoho informatsiinoho frontu krain-soiuznykiv]. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/30/7369845/> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

7. Zakharchenko, A. (2023). *Converged influences in the media communications system: theory, measurement and forecasting* [Konverhovani vplyvy v systemi mediakomunikatsii: teoriia, vymiriuвання ta prohnozuvannia] : dys. ... d-ra nauk iz sotsialnykh komunikatsii. Kyiv, 2023.

8. Zolotukhin, D. (2024). *Ukrainian strategic narrative: "matchastina"*. [Ukrainskyi stratehichnyi naratyv: "matchastyna"]. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2620105-ukrainskij-strategicnij-narativ-matcastina.html> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

9. Zolotukhin, D. (2024). *Ministry of Stratkom* [Ministerstvo stratkomu]. URL : <https://detector.media/infospace/article/231858/2024-09-07-ministerstvo-stratkomu/> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

10. Liubka, A. (2024). *Cold shower: five theses from America* [Kholodnyi dush: piat tez iz Ameryky]. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajina-ssha-andriy-lyubka-rozpoviv-yak-bachat-viynu-v-ukrajini-amerikanci-50462485.html> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

11. Marutian, R. (2024). *Matrix of national identity: Historical myth design* [Matrytsia natsionalnoi identychnosti: Istorychnyi mifodyzain]. URL : https://www.youtube.com/watch?v=htUS_52gJQw (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

12. Makhinko, A. (2024). *Dynastic ties of Kyivan Rus to the 13th century: historical and genealogical review* [Dynastiini zv'iazky Kyivskoi Rusi do XIII st. : istoryko-henealohichnyi ohliad]. URL : <https://ela.kpi.ua/>

server/api/core/bitstreams/f1f29649-2526-42bb-a75b-006340860c0a/content (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

13. Nalyvaiko, D. (1998). *Through the Eyes of the West: Reception of Ukraine in Western Europe in the 11th-18th Centuries* [Ochyma Zakhodu : Retseptsiiia Ukrainy v Zakhidnii Yevropi XI-XVIII st.]. Kyiv : Osnovy [in Ukrainian].

14. Otkovych, M. (2024). *On the Components of the "Matrix of National Identity"* [Pro skladovi "matrytsi natsionalnoi identychnosti"]. URL : <https://detector.media/infospace/article/220007/2023-11-30-pro-skladovi-matrytsi-natsionalnoi-identychnosti/> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

15. Parakhonskyi, B., & Yavorska, H. (2022). *The Generation of War from the Powerlessness of Peace: The Semantic Logic of War* [Porodzhennia viiny z bezsyllia myru : smyslova lohika viiny]. URL : <https://niss.gov.ua/news/statti/porodzhennya-viyny-z-bezsyllia-myrusmyslova-lohika-viyny> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

16. Plokhii, S. (2013). What kind of history does modern Ukraine need? [Yakoi istorii potrebuie suchasna Ukraina?]. *Ukrainian Historical Journal*, 3, 4-12 [in Ukrainian].

17. Pokalchuk, O. (2023). *Psychological problem space, which should be taken into account for the implementation of strategic communications* [Psykhologichnyi problemnyi prostir, yakyi dotsilno vrakhovuvaty dlia zdiisnennia stratehichnykh komunikatsii]. *Rekomendatsii ta krashchi keisy realizatsii stratehichnykh komunikatsii v umovakh viiny. Praktychnyi dovidnyk*. Kyiv : NA SBU, 40-43 [in Ukrainian].

18. *Proposals of information security experts to the internal Victory Plan (document)* (2024). [Propozytsii ekspertiv z informatsiinoi bezpeky do vnutrishnoho Planu peremohy (dokument)]. URL : <https://detector.media/infospace/article/234487/2024-11-08-propozytsii-ekspertiv-z-informatsiynoi-bezpeky-do-vnutrishnogo-planu-peremogy-dokument/> (last access : 12.01.2025) [in Ukrainian].

19. Snytko, O. (2020). *Strategic narratives in the system of mechanisms for countering informational influence* [Stratehichni naratyvy u systemi mekhanizmv protyдии informatsiinym vplyvam]. *Current issues of Ukrainian linguistics : theory and practice*, 40, 99-118. <https://doi.org/10.17721/APULP.2020.40.99-118> [in Ukrainian].

20. Snytko, O. (2024). *"Battle of narratives" in the media space of Ukraine during the war* ["Bytva naratyviv" u mediaprostori Ukrainy voiennoi doby]. *Stratehichni komunikatsii v umovakh viiny: pohliad vid volonteru do naukovtsia : monohrafiia / L. Kompantseva (ed.)*. Kyiv : NA SBU, 7BTs, 301-331 [in Ukrainian].

21. Siuta, H. (2023). *Linguosophy of the opposition "own - alien" in the texts of the period of the Russian-Ukrainian war* [Linhvosofiia opozytsii "svii – chuzhyi" u tekstakh periodu rosiisko-ukrainskoi viiny]. *Ukrainska mova*, 2, 3-34. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003> [in Ukrainian].

22. Mishalova O., Hordiichuk O., & Sokolovskyi O. (2024). Russias War in Ukraine as a "War for Identity" and Appropriation of Cultural Tradition. Ethics in Progress, 15(1), 73-94 [in English].

Дата надходження до редакції – 18.02.2025

Дата затвердження редакцією – 27.02.2025

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License.